

Gloymið alt um oljukekkinn

Inntøkurnar frá oljvinnuni í Føroyum skulu fara í ein grunn, men hesin skal vera leysur frá hinum pørtunum av føroyska búskapinum. Oljvinnan kann gerast avgerandi stuðulin hjá fiskivinnuni, sigur Menas, sum hevur gjørt eina kanning um árin av einari umfatandi oljvinnu í Føroyum. Avgerðin liggur hjá føroyingum, men skjakið eigur at byrja beinanvegin, um líkinda úrslit skal spyrjast burtúr

KANNING

Heri á Rógvi

Síðani í mai mánað 2000 hevur bretska ráðgevingarfyrirætla verið í holt við eina kanning um árin av einari stórra oljvinnu í Føroyum. Kanningin hevur enska heitið: A Study of The Impact of The Development of Hydrocarbon Resources on The Faroe Islands.

Ráðgevingarfyrirætlan, talan er um, er Menas. Tað eru mestir ikki nógv, ið kenna tað nógv til hesa fyrirætla, men vit kunnu stutt lýsa fyrirætlanina sum eina bretska ráðgevingarfyrirætla, sum síðani 1982 hevur ráðgivið almennum og privatnum innanfyri politikk, búskap og vinnulív. Fyrirætlan skal ikki blandast við felagsskapin Mensa, hóast onkur kanska er við í báðum tveimum. Menas hevur royndir við at smásamfeløgum. John Christensen, ið hevur staðið á odda fyri kanningini er eisini sjálvur av oynni Jersey.

Til at hjálpa sær við hesari kanningini, fingur menninir hjá Mensa kóna hjálp frá Fróðskaparsetri Føroya. Føroyskir serfrøðingar hava síðani í fjór vár arbeitt saman við fleiri aljóða serfrøðingum við at gera hesa kanningina. Orðið kanning er mestir tann best hóskandi lýsingin av arbeiðinum hjá Mensa og Fróðskaparsetri Føroya.

Sjálvt leggur Menas ógvuliga stóran dent á, at kanningin eigur at vera mett sum eitt slag av kortleggjan føroyska samfelaginum í dag og í sambandi við oljuna. Kanningin skal ikki metast sum ein verkætlan, har sagt verður soleiðis og soleiðis, hóast teir í fleiri førum koma við uppskot-



Oljukekkurin er ikki nakað gott hugskot fyri føroyska búskapin, halda serfrøðingar frá bretska ráðgevingarfyrirætlanini Mensa. Pengarnir eiga at vera settir í grunn, sum skal haldað uttanfyri hinar partarnar av føroyska búskapinum.

Mynd: Jens Kristian Vang.

um um, hvussu kundi verið gjørt, aloftast grundað á samanberingar. Teirra boðskapur við hesum og fremsta endamálið er at eggja til alment kjak um teir spurningar, sum verða settir fram og viðgjördir í teirra kanning. Teir siga seg ikki hava endaliga svarið til spurningarnar, men hetta skal eitt alment orðaskifti til at avgera, hvørja leið Føroyar ætla at ganga. Reyði tráðurin í kanningini er, at føroysku myndugleikararnir eiga at leggja eina ítókiliga ætlan, hvat vit vilja hava burtúr, og hvussu hetta skal gerast.

Menas menninir siga, at tað enn er tíð til at fáa neyðugar ásetingar settar í verk, og ein yvirordnaður politikkur kann enn verða staðfestur. Hóast tað enn er óvist nær ein framleiðslu oljvinnan fer at byrja í Føroyum, ella um ein tilfyrirverður verður til nakað, so merkir hetta ikki, at føroyingar eiga at seta seg niður at biða eftir svørtu dropunum.

-Tað snýr seg um at koma ígongd beinanvegin, ljóðar boðskapurin frá John Christensen, Jay Wagner og Stephen Royle, ið umboðu Mensa á ojuráðstevnunni fyrr í vikuni.

Burtúr kanningini eru ein 360 síður frágreiðing. Hetta er kanska ikki nógv í mun til tað so kendu bankakanninga, men allíka væl fer kanningin hjá Mensa og monnunum á Rossatrøðni rættiliga víða, hóast ikki allar niðurstøðar eru nógv mikið til eina yvirskrift. Henda er stýtt niður í teir ymisku partarnar, tá ið kanningin byggur eftir fleiri økjum, eitt sosialu fylgjunum og fíggarligu fylgjunum. Eisini er ein 15 síður samandrátur gjørdur. Hesin er júst almenna-

kunngjörður, og tað er fyri tað nógvan hesin, sum henda greinin er grundað á. Á oljuráðstevnunni, Offshore Faroes 2001, var tað fyrst og fremst tann politiski og sosiali parturin av kanningini, ið varð lagdur fram. Kanningin umfatir eisini eina búskaparlaga meting, har samanborið verður nógv við Hetland.

Tann parturin av kanningini, sum snýr seg um umhvøvið er grundaður á ásetingar í Agenda 21, sum eru aljóða umhvøvisásetingar fyri hesa 21. öldina.

Støðmynd

Eftir at manningin var sett, fóru teir undir at gera hesa góðu kanning. Tá teir fóru undir nakað sum líkist einari kortleggning, so var tað kanska natúrligt at byrja við einari støðmynd. Fyri

uttan at fáa greiða á teimum búskaparlaga og politisku viðurskiftunum, so vildi manningin eisini gera sær eina mynd av, hvat føroyingar seta í samband við teirra samleika sum føroyingar. Fyri uttan lykklarpersónar (leysliga umsett), slap almenningurin eisini til orðanna. Hetta var gjørt í bólkum, sum fóru settir saman av »vanligum« fólkum, og so leitaðu Menas menninir eisini innum skúlagátt, fyri at gera sær eina mynd av yngra ættarljóðum. Her er talan um tað kvalitativa háttalagið, har upplýsingar verða savnaðir sum meiningar hjá júst hesum persónunum, ið vórðu spurdir, ikki umboandi fyri alt fólkíð so sum í einari veljarakanning.

Úrslitið av samrøðunum og kjakinum, sum kanningarfólkíð fylgdi við í, var, at teir fingur staðfest nøkur

viðurskifti viðvíkjandi føroyska samleikanum.

Sambært kanningini er blandingur av modernaðum og siðvenjubundnum virðum. Fremsta eyðkenni fyri føroyskan samleika er føroyska málið, sigur kanningin. Føroyingar broytast meira og meira móti teimum modernaðu lívsvirðunum við eitt arbeiðsvali, men vilja framvegis halda fast við tey eldru føroysku virðini, og sum heild eru føroyingar rættiliga afturhaldandi móttvegis fremmandum íleggingum í tað føroyska samfelagið.

Fiskivinnan

Spurningurin um hvussu oljan og fiskivinnan fara at einast er rættiliga kendur, hóast tað ikki hevur so ovurhonds nógv av kjaki um henda spurning. Hægri lønarlag og skaði á umhvøvi og fiskileiðir eru nakrir av spurningunum, sum hava verið settir fram.

Í kanningini hjá Mensa verður ikki hugt sum um at hesa verið sum hundur og ketta. Sambært kanningini, so eiga vit heldur at hyggja eftir oljvinnuni sum ein møguleika at gera fiskivinnuna betur, effektivisera. Vitanarstøði fer væntandi at hækka, og hetta eigur at koma øllum til góðar. Tað kann væl hugsast, at fiskiflotin og fiskivinnan sum heild fara at gerast minni, men hetta vil gera sterkari eindir. Sambært kanningini, so vil hetta gagna fiskivinnuni og samfelagnum yvir eitt longri tíðarskeið, hóast skiftistíðin kann fara at gerast eitt buldraslig.

Búskapurin

Gongur mann útfra, at oljvinnan kemur til eina framleiðslufasa í Føroyum, so fer hetta at merkja føroyska búskapin. Tað er stýringin av hesum, sum verður tað mest neyðturvuliga at fáa greiða á skjótast gjørligt.

Fyri at gera ein langa søga stutta, so kunnu vit siga, at kanningin leggur upp til, at oljupeningurin verður koyrdur í ein grunn, men hesin verður leysur frá hinum pørtunum av føroyska búskapinum. Grunnurin líkist kanska mest í modellinum, sum vit kenna úr Hetlandi, har ein oljuginnur verður brúktur til at stimbra útbúgving og mentan, og eisini fyri ein part infrastruktúr.

Skipanin við einum oljukekk, sum tey hava í Alaska, er ikki nøkur góð loysn sambært serfrøðing-

unum hjá Menas. Hetta vil í síðsta enda skaða búskapin, tá ið nýtslan vil veksa rættiliga nógv eftir so stuttari tíð, og tá er vandi fyri infláttion.

John Christensen sigur, at tað í Føroyum ikki er vandi fyri tí sokallaða hálendsku sjúkuni, sum serfrøðingar meta gera seg galdandi í Norra. Hetta skyldast, tí at føroyska krónan jú er tað sama sum hin danska. Hálendiska sjúkan viðførir høgt lønarlag, og kappingarføri minskar eisin av tí sama.

Ber saman við Hetland

Til at samnbera við nýtt kanningin fyri tað nógvan Hetland. John Christensen greiðir frá, at hetta er tí, at Hetland og Føroyar á so nógvum økjum líkjast. At kalla einki arbeiðsloysi er í Føroyum, og tað var tað heldur ikki, tá ið oljan kom til Hetlands. Politikkurin hjá um at afturhalda (contain) bæði sjálva oljvinnuna og oljuarbeiðarnar. Eisini hava teir í Hetlandi ein felagsskap við Skotland, sum minnir nógv um okkara ríkisfelagsskap, hóast hesir eru hvør sítt.

Hetlandingar valdu loysnina við einum oljuginni, sum tað eisini verður brúkt. Ikki sum í Norra, har oljuginnurin bert veksur og veksur mest sum óendaligt. Ikki tí hetlandski oljuginnurin veksur eisini, men hesin hevur grundarlagið undir stóran parti av hækkaða støðinum innan mentan og infrastruktur.

Menas kanningin metir hetlandsku loysnina vera á góðari leið, og hetta verður eisini fyri ein stóran part til mælt. Serliga tað, at oljvinnan verður afturhildið ella isolerað er nakað, sum mestir kann hugsast í Føroyum.

Kanningin metir eisini, at ríkisfelagsskapurin, t.e. mest búskaparlaga samstarvið, vil steðga ella minka um eina møguliga stórinfláttion, tá ið oljvinnan kemur. Kanningin gongur útfra, at ongin olja verður tikin í land í Føroyum.

Sum heild kann tað sigast, at kanningin sær minst líka nógvur møguleikar sum vansar við einari oljvinnu í Føroyum. Tað er bert upp til føroyingar at avgera, hvussu og hvat á teimum mongu økjum, eisini teir grundleggjandi spurningarnir. Ráðini eru at byrja beinanvegin.

Tað er BP, sum hevur fíggað kanningina. Kanningin eggjar staðiliga til, at fleiri kanningar verða gjørdar.



Teir tríggir, f.v. Jay Wagner, John Christensen og Stephen Royle, eru partar av liðnum, sum hevur gjørt hesa kanningina um Føroyar og olju.

Mynd: Heri á Rógvi.